

Universiteit
Leiden
The Netherlands

NTBR 2006, 53

Es, P.C. van

Citation

Es, P. C. van. (2006). NTBR 2006, 53. *Nederlands Tijdschrift Voor Burgerlijk Recht*, 2006(8), 356-360. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3193552>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3193552>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Literatuurbespreking

P.C. van Es , datum 25-09-2006

Datum

25-09-2006

AuteurP.C. van Es **Vakgebied(en)**

Civiel recht algemeen (V)

F.W.J.M. Schols, *Quasi-erfrecht (diss. Nijmegen)*, Deventer: Kluwer 2005, p. 277, ISBN: 9013032036^[1]

1 Inleiding

Schols behandelt in het proefschrift waarop hij op 15 december 2005 in Nijmegen promoveerde (promotor M.J.A. van Mourik) de mogelijkheden die het Nederlandse recht biedt om onherroepelijke (of niet zonder meer herroepelijke) rechtshandelingen te verrichten die hun feitelijke uitwerking pas hebben na overlijden. Hij gaat hierbij tevens in op de vraag of deze mogelijkheden in voldoende mate tegemoetkomen aan de wensen van de praktijk. In het Nederlandse erfrecht blijkt geen plaats te zijn voor - wat Schols noemt - 'bindende elementen'. Een uiterste wilsbeschikking is immers een eenzijdige rechtshandeling (art. 4:42 lid 1 BW) die op grond van het tweede lid van art. 4:42 BW altijd kan worden herroepen (zie hierover hoofdstuk I en II). Het boek van Schols maakt duidelijk dat het niet vanzelfsprekend is dat een uiterste wilsbeschikking altijd eenzijdig en (onbeperkt) herroepelijk is. In dit verband kan er ten eerste op gewezen worden dat het Nederlandse recht tot 1 januari 2003 (de datum van invoering van het nieuwe erfrecht) de mogelijkheid kende om bij *overeenkomst* van huwelijkse voorwaarden erfstellingen en legaten te maken (art. 1:146 lid 2 BW). Ten tweede kan gewezen worden op het Duitse recht, dat onder meer het 'Erbvertrag' en het 'gemeinschaftliches Testament' kent. Deze laatste twee rechtsfiguren komen in hoofdstuk V aan de orde. Gegeven de herroepelijkheid van de uiterste wilsbeschikking (naar positief Nederlands recht) gaat Schols op zoek naar alternatieven *buiten* het erfrecht die de mogelijkheid bieden om de erflater (met het oog op zijn nalatenschap) te binden. Schols (p. 2) duidt de overeenkomsten of eenzijdige rechtshandelingen die in hun feitelijke uitwerking op (contractueel) erfrecht lijken aan als 'quasi-erfrecht'. In hoofdstuk III blijkt dat het erfrecht door middel van art. 4:4 BW greep houdt op het quasi-erfrecht. Het bedoelde artikel verbiedt een groot aantal rechtshandelingen die betrekking hebben op een nalatenschap, maar biedt toch nog voldoende ruimte voor het quasi-erfrecht. Dit quasi-erfrecht blijkt overigens goeddeels samen te vallen met de rechtsfiguren die in art. 4:126 BW een plaats hebben gekregen als zogeheten 'quasi-legaten'. Hierover gaat hoofdstuk IV. Het boek besluit met hoofdstuk VI (Slotbeschouwingen) waarin de belangrijkste conclusies op een rijtje worden gezet. Schols besteedt in zijn boek op vele plaatsen uitvoerig aandacht aan het Duitse recht. Op p. 3 leest men dat deze rechtsvergelijking dient ter relativering van onze Nederlandse standpunten, alsmede om inspiratie op te doen. Opgemerkt moet nog worden dat het boek doorspekt is met de bevindingen van een door Schols verricht veldonderzoek. Hiervoor heeft hij 1185 enquêteformulieren aan (kandidaat-)notarissen verzonden, waarvan in totaal 250 bruikbare formulieren zijn geretourneerd.

2 Het aanbod bestemd om aanvaard te worden na overlijden

Een uiterste wilsbeschikking is volgens art. 4:42 lid 1 BW: (i) een eenzijdige rechtshandeling, waarbij de erflater een beschikking maakt (ii) die eerst werkt na zijn overlijden (iii) en die in dit Boek is geregeld of in de wet als zodanig wordt aangemerkt. Uit het derde criterium volgt dat het huidige Nederlandse recht een gesloten stelsel van uiterste wilsbeschikkingen kent: een uiterste wilsbeschikking moet een wettelijke basis hebben. Het is verwarrend dat de wetgever in de omschrijving van de uiterste wilsbeschikking naast twee *materiële* criteria (i en ii) ook een formeel criterium hanteert.^[2] Wat geldt er wanneer een bepaalde rechtshandeling wél voldoet aan de twee materiële criteria, maar niet aan het formele criterium omdat de desbetreffende rechtshandeling nergens in de wet als uiterste wilsbeschikking wordt aangemerkt? Een dergelijke rechtshandeling is op grond van art. 4:42 lid 1 BW in ieder geval geen uiterste wilsbeschikking, hetgeen betekent dat de vormvoorschriften van art. 4:42 lid 3 BW (een uiterste wilsbeschikking kan alleen bij uiterste wil en persoonlijk worden gemaakt) niet van toepassing zijn. De volgende vraag is echter of het ook betekent dat de rechtshandeling nietig is. In de wet leest men dit nergens met zoveel woorden, maar het ligt voor de hand dat het formele criterium in art. 4:42 lid 1 BW beoogt te bewerkstelligen dat de onderhavige rechtshandeling ieder effect ontbeert. Het bovenstaande probleem hangt samen met een vraag die in hoofdstuk I van het boek uitvoerig aan de orde komt, te weten de vraag wat onder het regime

van art. 4:42 lid 1 BW de status is van een aanbod bestemd om aanvaard te worden na dode. Een aanbod is een eenzijdige rechtshandeling (zie p. 9 van het boek van Schols en de daar bij noot 14 vermelde literatuur).^[9] Op het eerste gezicht is dus aan het eerste materiële criterium van art. 4:42 lid 1 BW voldaan en kan men - wanneer ook aan het tweede criterium is voldaan, dat wil zeggen wanneer het aanbod pas werking heeft na overlijden - stellen dat (in materiële zin) sprake is van een uiterste wilsbeschikking. Schols ziet dit anders. Hij leest in het eerste materiële criterium een extra toevoeging, en wel dat het om een *ongerichte* rechtshandeling moet gaan (zie p. 9). Vervolgens stelt hij vast dat een aanbod als *gerichte* rechtshandeling niet onder het begrip uiterste wilsbeschikking past (p. 9). Het betoog van Schols op dit punt overtuigt mij niet. Veel belangrijker dan diens bespiegelingen over de (on)gerichtheid van het aanbod en de uiterste wilsbeschikking is de vraag of een bepaald aanbod al dan niet 'eerst werkt na overlijden'. Een aanbod heeft zijn werking wanneer het de persoon aan wie het gericht is bereikt (vgl. art. 3:37 lid 3 BW). Een tot een bepaalde persoon gericht aanbod dat in een enveloppe wordt gedaan met daarop geschreven 'te openen na mijn dood' is een uiterste wilsbeschikking. Een dergelijk aanbod (dat voldoet aan de eerste twee criteria van art. 4:42 lid 1 BW) kan alleen geldig bij uiterste wil worden gemaakt (art. 4:42 lid 3 BW). De vraag die nog resteert, is hoe het met het derde (formele) criterium van art. 4:42 lid 1 BW zit, nu het 'aanbod werkend na overlijden' als zodanig niet in Boek 4 noch elders geregeld is. Het antwoord op deze vraag vindt men in het volgende (door Schols op p. 19 geciteerde) fragment uit de parlementaire stukken (MvA I, 3771, nr. 133, p. 18):

'Het testamentair aanbod is een legaat in de zin van artikel 4.4.2.1, omdat het een met de opgelegde verplichting corresponderend vorderingsrecht aan de aangewezen persoon toekent, een en ander voor het geval deze het aanbod aanvaardt.'

3 De onherroepelijkheid van de uiterste wilsbeschikking; een vergelijking met het Duitse recht

Een uiterste wilsbeschikking kan op grond van art. 4:42 lid 2 altijd eenzijdig worden herroepen. Schols stelt vast dat noch in de parlementaire geschiedenis, noch in de erfrechtelijke handboeken veel aandacht is besteed aan de absolute herroepelijkheid (p. 23). Ter rechtvaardiging van de absolute herroepelijkheid wijst Schols erop dat het in de 'natuur' van de uiterste wilsbeschikking ligt dat deze als 'laatste woord' altijd herroepen kan worden. Voorts wijst hij op het beginsel van de testeervrijheid (p. 25). Op p. 26-27 vindt men dan vervolgens een aantal argumenten die de vanzelfsprekendheid van de absolute herroepelijkheid kunnen nuanceren. Een van deze argumenten is dat er buiten het erfrecht wel mogelijkheden bestaan om onherroepelijke overeenkomsten ter zake des doods te treffen die in hun uitwerking lijken op legaten. Een ander argument dat Schols aanvoert is dat de herroepelijkheid van uiterste wilsbeschikkingen geen grondslag is van de (inter)nationale rechtsorde. In dit verband kan gewezen worden op het Duitse recht dat het 'Erbvertrag' en het 'gemeinschaftliches Testament' kent. Een 'Erbvertrag' houdt in dat bij *overeenkomst* een erfgenaam wordt benoemd of een legaat of last wordt gemaakt (§ 1941 BGB en p. 174-197 van het boek van Schols). De erflater in spe is in beginsel (behoudens 'Aufhebung', 'Änderungsvorbehalt', 'Rücktritt' of 'Anfechtung', waarover p. 190-192) aan deze overeenkomst gebonden en kan deze dus niet eenzijdig herroepen. Eerdere erfrechtelijke beschikkingen die strijden met een contractuele beschikking vervallen en latere erfrechtelijke beschikkingen die hiermee strijden, hebben geen werking (§ 2289 BGB). Een 'gemeinschaftliches Testament' (waarover p. 197-215) kan alleen door echtgenoten gemaakt worden (§ 2265 BGB). Een in een 'gemeinschaftliches Testament' opgenomen beschikking heeft - op onder meer het gebied van herroepelijkheid - speciale rechtsgevolgen wanneer de betreffende beschikking 'wechselbezüglich' is, dat wil zeggen dat moet worden aangenomen dat de beschikking niet getroffen zou zijn als de ander ook niet een bepaalde beschikking zou hebben getroffen. Op grond van § 2271 jo. § 2296 BGB kan een dergelijke beschikking, bij leven van beide echtgenoten, alleen worden herroepen wanneer de andere echtgenoot daarvan in kennis is gesteld (het 'Offenheitsprinzip'). Een geldige herroeping heeft tot gevolg dat ook de hiermee samenhangende (wederkerige) beschikking van de andere echtgenoot vervalt (§ 2270 BGB). Na het overlijden van een van de echtgenoten die gemeenschappelijk hebben getesteerd, doet zich een andere situatie voor. Het 'gemeinschaftliches Testament' gaat dan kenmerken van een 'Erbvertrag' vertonen en kan in beginsel niet meer herroepen worden (§ 2271 Abs. 2 BGB). De langstlevende kan, op grond van de hiervoor vermelde bepaling uit het BGB, aan de erfrechtelijke binding ontkomen door de verkrijging van de eerststervende niet te aanvaarden.

4 Art. 4:4 lid 2 BW: de opening naar het quasi-erfrecht

Gegeven de absolute herroepelijkheid van de uiterste wilsbeschikking naar huidig Nederlands recht, rijst de vraag of er alternatieven *buiten* het erfrecht zijn die de mogelijkheid bieden om de erflater (met het oog op zijn nalatenschap) te binden. Deze mogelijkheden - van wat Schols noemt 'quasi-erfrecht' - blijken beperkt te zijn. Schols verwoordt dit op p. 39 aldus: 'Gaat men op zoek naar methoden om via de achterdeur het erfrechtelijke huis binnen te dringen, om aldaar 'bindende elementen' af te leveren, dan treft men de leden 1 en 2 van art. 4:4 BW aan als bewakers.' Het eerste lid van art. 4:4 BW luidt als volgt:

'Een voor het openvallen van een nalatenschap verrichte rechtshandeling is nietig, voor zover zij de strekking heeft een persoon te belemmeren in zijn vrijheid om bevoegdheden uit te oefenen, welke hem krachtens dit Boek met betrekking tot

die nalatenschap toekomen.'

Deze bepaling kan men zowel bezien vanuit het perspectief van de erflater (in spe) als vanuit het perspectief van degene die mogelijk een erfrechtelijke aanspraak zal verkrijgen.

Vanuit het perspectief van de erflater betekent art. 4:4 lid 1 BW dat het niet mogelijk is dat hij met een ander geldig overeenkomt dat hij bijvoorbeeld een bepaalde uiterste wilsbeschikking niet zal herroepen, of dat hij een bepaalde uiterste wilsbeschikking zal maken. Overigens ziet de bepaling niet alleen op obligatoire overeenkomsten. Volgens de memorie van antwoord bij art. 4.1.3b (*Kamerstukken II* 3771, nr. 6, p. 3) is ook nietig, de bepaling in een uiterste wil dat een making zal vervallen indien de bevoordeelde zelf al dan niet een bepaalde uiterste wilsbeschikking maakt.

Vanuit het perspectief van degene met een potentiële erfrechtelijke aanspraak betekent de bepaling van art. 4:4 lid 1 BW dat het bijvoorbeeld niet is toegestaan overeen te komen dat een bepaalde nalatenschap zal worden verworpen of dat de legitieme niet zal worden ingeroepen. Schols wijst er in dit verband op (p. 61) dat het Duitse recht het 'Erbverzichtsvertrag' kent waarmee afstand wordt gedaan van het (toekomstige) erfdeel of de legitieme.

Het tweede lid van art. 4:4 BW bepaalt:

'Overeenkomsten strekkende tot beschikking over nog niet opengevallen nalatenschappen in hun geheel of over een evenredig deel daarvan, zijn nietig.'

Het is van belang om vast te stellen dat deze bepaling slechts een beperkt bereik heeft. De bepaling verbiedt alleen overeenkomsten die betrekking hebben op de gehele nalatenschap of een evenredig deel daarvan. Overeenkomsten over *bepaalde* goederen met werking na dode zijn in beginsel wel geldig (MvT, 17 141, nr. 3, p. 7 en Schols, p. 68 en 79). Het is duidelijk dat hier de ruimte ligt voor het quasi-erfrecht van Schols. Gedacht kan worden aan de zogeheten schenking ter zake des doods en voorts aan de verblijvens-, toescheidings-, overnemings- en optiebedingen. De bovengenoemde rechtsfiguren hebben overigens wel een plaats verworven in het nieuwe erfrecht, en wel als 'quasi-legaat' als bedoeld in art. 4:126 lid 1 respectievelijk art. 4:126 lid 2 sub a BW. De wettelijke regeling met betrekking tot quasi-legaten heeft als doel om bepaalde rechtshandelingen - voor wat betreft bepaalde erfrechtelijke regelingen (inkorting en vermindering) - gelijk te stellen aan legaten. Het gaat hierbij om rechtshandelingen die in hun feitelijke uitwerking gelijkenis vertonen met legaten omdat de relevante prestatie wordt uitgesteld tot na het overlijden (p. 82). De quasi-legaten van art. 4:126 lid 1 BW (schenking ter zake des doods) en van art. 4:126 lid 2 sub a BW (verblijvensbeding etc.) worden op p. 115-156 uitvoerig besproken. De begunstiging bij levensverzekering (als quasi-legaat) blijft buiten beschouwing (p. 3).

Schols wijst er terecht op dat de figuren die sinds 1 januari 2003 aangemerkt kunnen worden als quasi-legaten, niet nieuw zijn. 'Nieuw is slechts de plaats die deze rechtsfiguren in het erfrecht in de schuldeisers-rangorderegeling hebben gekregen', schrijft hij op p. 81. Het is jammer dat Schols met deze vaststelling volstaat en niet nader heeft gekeken naar de wortels van het quasi-erfrecht. Daarover valt zeker het een en ander te zeggen gezien de langdurige invloed die de Romeinsrechtelijke opvatting heeft gehad dat 'het niet passend wordt geacht een verbintenis in de persoon van de erfgenaam te laten aanvangen'.^[4] In dit verband kan gewezen worden op een in 1930 door Libourel en Scheltema uitgebracht preadvies voor Broederschap der Notarissen waarin onder meer de vraag centraal stond 'in hoeverre verplichtingen haar aanvang kunnen nemen na het overlijden van den contractant'.^[5]

5 De schenking ter zake des doods

De schenking ter zake des doods verdient enige bijzondere aandacht aangezien deze door Schols wordt aangeduid als de 'primus inter pares' van het quasi-contractuele erfrecht (p. 116). De eerste zin van art. 7:177 lid 1 luidt:

'Voor zover een schenking de strekking heeft dat zij pas na het overlijden van de schenker zal worden uitgevoerd, en zij niet reeds tijdens het leven van de schenker is uitgevoerd, vervalt zij met het overlijden van de schenker, tenzij de schenking door de schenker persoonlijk is aangegaan en van de schenking een notariële akte is opgemaakt.'

^[6]

Het is van belang om stil te staan bij de zinsnede 'voor zover een schenking de *strekking* heeft dat zij pas na het overlijden van de schenker wordt uitgevoerd' in de hierboven geciteerde wetstekst. Schols zegt hierover op p. 117: 'De omschrijving in art. 7:177 lid 1 BW lijkt *ruim*, gelet op het feit dat over de "strekking" wordt gesproken.' De gedachte dat de zinsnede over de 'strekking' een uitbreidend effect heeft op het toepassingsgebied van art. 7:177 lid 1 BW lijkt mij onjuist. De zinsnede *beperkt* juist het toepassingsgebied. Voorop staat dat een schenking alleen onder art. 7:177 lid 1 BW valt wanneer zij nog niet is uitgevoerd. De zinsnede over de 'strekking' beperkt het toepassingsgebied van art. 7:177 lid 1 BW vervolgens in die zin dat niet *alle* schenkingen die nog niet zijn uitgevoerd onder de bedoelde bepaling vallen. Er geldt een tweede vereiste, te weten dat de schenking ook de *strekking* had om pas na overlijden te worden uitgevoerd. Hiervan is geen sprake wanneer de schenking door een toevallige omstandigheid (de vroegtijdige onvoorziene dood van de schenker) niet is uitgevoerd.^[7] Hoewel Schols de zinsnede over de 'strekking' anders begrijpt dan ik, komt hij - langs een andere weg en mede geïnspireerd door het Duitse recht - ook tot een beperkte opvatting omtrent het bereik van art. 7:177 lid 1 BW. Op p. 125 leest men dat er *slechts* sprake is van een 'strekking-schenking' (zo noemt Schols de 7:177 lid 1-schenking) 'indien de schenking *niet* is uitgevoerd'. Hoewel ik het hiermee roerend eens ben, verschillen Schols en ik van mening over de vraag

of bij een bepaald type schenking dat in de notariële praktijk veelvuldig voorkomt (de schuldigerkenning uit vrijgevigheid) sprake is van 'uitvoeren'. Bij de bedoelde wijze van schenken gaat het erom dat de schenker uit vrijgevigheid verklaart een bepaald bedrag schuldig te zijn aan de begiftigde, welk bedrag pas bij het overlijden (of eventueel het faillissement) van de schenker opeisbaar is. Vervolgens wordt (om successierechtelijke redenen) eveneens bepaald dat over het schuldig erkende bedrag rente betaald moet worden. Schols (p. 127) is van mening dat deze schenkingen als regel onmiddellijk worden uitgevoerd. Hij schrijft:

'Na de aanvaarding van de schuldigerkenning ontstaat de obligatoire schenkingsovereenkomst, die onmiddellijk verplicht tot het creëren van een nieuwe rechtsverhouding waarin de begiftigde een bepaalde geldvordering onder de bedongen condities (bijvoorbeeld rente) heeft. Het vastleggen van deze rechtsverhouding kan gezien worden als de uitvoering van de obligatoire verbintenisscheppende overeenkomst.'

Met deze redenering heb ik twee problemen. Ten eerste vraag ik mij af wat ik mij moet voorstellen bij de 'aanvaarding van de schuldigerkenning' waaruit dan een obligatoire schenkingsovereenkomst zou ontstaan. In mijn visie is het andersom en is het schuldig erkennen, het aangaan van een obligatoire schenkingsovereenkomst die pas na het overlijden hoeft te worden uitgevoerd.^[8] Stel echter dat er - de redenering van Schols volgend - een obligatoire schenkingsovereenkomst bestaat die verplicht tot 'het creëren van een nieuwe rechtsverhouding waarin de begiftigde een bepaalde geldvordering onder de bedongen condities (bijvoorbeeld rente) heeft'. Mijn vraag is dan hoe de schenker een dergelijke rechtsverhouding kan creëren. Men kan niet uit het niets een vorderingsrecht jegens zichzelf in het leven roepen. Daarvoor is een rechtsgrond vereist. Die rechtsgrond is bij een vorderingsrecht verband houdend met een 'schuldigerkenning uit vrijgevigheid' een *nog niet uitgevoerde* obligatoire schenkingsovereenkomst.

6 De behoefte aan bindende elementen in het (quasi-)erfrecht: Schols' aanbevelingen

Schols vermoedt dat de behoefte aan bindende elementen in het (quasi-)erfrecht groter is dan men in de notariële praktijk op het eerste gezicht wellicht zou denken. Dit vermoeden hangt samen met een ander vermoeden, te weten dat echtgenoten-testateurs die kiezen voor twee - gelijktijdig te passeren - zogeheten 'langstlevende-testamenten' zich veelal niet realiseren dat het testament te allen tijde herroepelijk is. Schols staft dit vermoeden met gegevens uit het door hem gehouden veldonderzoek (zie tabel 3 op p. 31 en tabel 14 op p. 218). Wanneer de echtgenoten zich van de absolute herroepelijkheid van het testament bewust zouden zijn, zou er - in de visie van Schols - veel meer vraag bestaan naar bindende elementen. Overigens pleit Schols ervoor dat een notaris een langstlevende-testament niet in aanwezigheid van de andere echtgenoot passeert. Dit zou namelijk de schijn van onherroepelijkheid kunnen wekken (p. 24 en p. 218). Gegeven de behoefte aan bindende elementen in het (quasi-)erfrecht, rijst de vraag of op basis van het huidige recht in voldoende mate aan die behoefte kan worden voldaan, of dat regelingen zouden moeten worden ingevoerd die gebaseerd zijn op het Duitse 'Erbvertrag' en/of het 'gemeinschaftliches Testament'. Schols neemt op p. 228 het (realistische) standpunt in dat een ingrijpende wetgevingsoperatie op dit moment niet opportuun is. Dit is volgens hem ook niet bezwaarlijk aangezien het huidige systeem (voor de creatieve notaris) voldoende mogelijkheden biedt (zie bijvoorbeeld p. 227 waar beschreven wordt hoe men het Duitse 'Offenheitsprinzip' in het Nederlandse recht kan inpassen door een bepaald quasi-legaat herroepelijk aan te gaan, waarbij dan echter bepaald wordt dat herroeping alleen mogelijk is door toezending aan de quasi-legataris van een afschrift van een notariële akte van herroeping). Wel pleit Schols voor een aantal kleinere wettelijke aanpassingen om de toepassingsmogelijkheden van het quasi-erfrecht in de praktijk te vergroten (zie p. 230-231). Het gaat dan bijvoorbeeld om het contractueel inzetbaar maken van de faciliteit van art. 4:82 BW en om het creëren van de mogelijkheid om quasi-erfrechtelijke verkrijgingen - niet zijnde giften - onder bewind te stellen en hieraan de uitsluitingsclausule van art. 1:94 BW te verbinden. Voorts pleit hij voor een adequate - op art. 4:74 BW gebaseerde - ondernemingsfaciliteit die ziet op quasi-erfrechtelijke verkrijgingen.

7 Slotopmerking

Het is een verdienste van het boek van Schols dat het de lezer - mede in het licht van het Duitse recht - dwingt om na te denken over het Nederlandse (maar ook het Romeinsrechtelijke^[9]) uitgangspunt dat een uiterste wilsbeschikking altijd eenzijdig herroepelijk is. Voorts treft men in het boek een bruikbaar overzicht aan van de mogelijkheden (en onmogelijkheden) om *buiten* het erfrecht rechtshandelingen met 'bindende elementen' te verrichten die hun feitelijke uitwerking pas hebben na overlijden. Deze rechtshandelingen kan men aanduiden onder de verzamelnaam 'quasi-erfrecht'. Een veelheid van problemen op het gebied van dit quasi-erfrecht wordt gesignaleerd, diepgaand geanalyseerd en voorzien van (het begin van) een oplossing. Het Duitse recht dient hierbij regelmatig als inspiratiebron. Schols kiest er in dit verband voor om het Duitse recht en het Nederlands recht door elkaar heen te behandelen (en niet in een afzonderlijk deel). Dit maakt het betoog levendiger, maar het komt de toegankelijkheid en de overzichtelijkheid van het boek niet altijd ten goede.

universitair hoofddocent notarieel recht Universiteit Leiden

Citeerwijze: P.C. van Es, 'F.W.J.M. Schols, *Quasi-erfrecht* (diss. Nijmegen)', NTBR 2006, 53.

Zie hierover ook kritisch: W. Broomhaars, *De uiterste wilsbeschikking* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1992, p. 10.

Hierbij moet vermeld worden dat Meijers - blijkens zijn toelichting bij Afdeling 6.5.2 - het aanbod niet zag als een zelfstandige eenzijdige rechtshandeling, maar als een onzelfstandig onderdeel van een als eenheid opgevatte meerzijdige rechtshandeling (C.J. van Zeben & J.W. du Pon, *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe burgerlijk wetboek Boek 6: Algemeen gedeelte van verbintenissenrecht*, Deventer: Kluwer 1981, p. 875-876). Op een later moment in het erfrechtelijke wetgevingsproces komt echter tot uitdrukking dat een aanbod wel degelijk als een eenzijdige rechtshandeling beschouwd moet worden (MvA I, 3771, nr. 133, p. 17-18, geciteerd op p. 10-11 van het boek van Schols).

Gaius, 3,100: '... nam inelegans esse visum est ab heredis persona incipere obligationem ...'.

Ph.B. Libourel & F.G. Scheltema, *Het grensgebied tusschen overeenkomsten en testamentaire beschikkingen*, Preadvies voor de Broederschap der Notarissen 1930, p. 171. Het preadvies wordt besproken door E.M. Meijers in *WPNR* 1930, 3155.

Zie ook art. 4:126 lid 1 BW. Opgemerkt moet nog worden dat Schols er - om mij niet geheel duidelijke redenen - op p. 129 voor kiest om het begrip 'schenking ter zake des doods' niet te beperken tot de schenking bedoeld in art. 7:177 lid 1 BW, maar uit te breiden met in ieder geval ook de gift als bedoeld in art. 4:66 lid 2 BW. Het gaat hier om giften die bestemd zijn om pas na het overlijden van de schenker 'ten volle te worden genoten'. Gedacht kan worden aan de schenking onder voorbehoud van vruchtgebruik. Wanneer de schenker sterft wast de bloot-eigendom bij de begiftigde aan tot vol eigendom.

Vgl. Nota naar aanleiding van het verslag, *Kamerstukken II* 2000/01, 17 213, nr. 6, p. 3-4 en mijn bijdrage in *WPNR* 2005, 6612.

Zie hierover nader mijn bijdrage in *WPNR* 2005, 6612.

Zie bijvoorbeeld: M. Kaser, *Romeins privaatrecht*, in het Nederlands vertaald en bewerkt door F.B.J. Wubbe, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1971, p. 324.